

ΓΚΙΝΟΣ ΙΕΡΕΥΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ

(ΠΙΝ. 2-4)

Ὁ Γκίνος ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωνιανῆς, ὁ συγγραφέας τῶν «Στίχων ἐναντίον τῆς ἀμαθείας» ποὺ δημοσίευσε ἐδῶ ἀμέσως παραπάνω (σ. 103-108) ὁ κ. Δ. Κ. Μιχαηλίδης, εἶναι βιβλιογράφος ἀπὸ τοὺς πρὸ ἔμπειρους καὶ τοὺς πρὸ γόνιμους τοῦ καιροῦ του. Ἡ δραστηριότητά του καλύπτει ὀλόκληρο τὸ πρῶτο μισὸ τοῦ 17ου αἰώνα, καὶ στὸ διάστημα αὐτὸ πιστοποιοῦμε, ὅπως θὰ δοῦμε, εἴκοσι πέντε χειρόγραφα γραμμένα μὲ τὸ χέρι του. Ἡ μελέτη τοῦ κ. Μιχαηλίδη μοῦ δίνει τὴν ἀφορμὴ νὰ συμπληρώσω ὅσα παρενεθικὰ σημειώθηκαν ἐκεῖ γιὰ τὴ δραστηριότητά του ὡς βιβλιογράφου, καὶ νὰ παρουσιάσω περισσότερο ὀλοκληρωμένη τὴν προσωπικότητα τοῦ ἄξιου αὐτοῦ τεχνίτη τῆς γραφῆς ¹.

Τὸ ὄνομά του ὁ βιβλιογράφος μας τὸ γράφει πάντοτε *γγίνος*· ἡ σωστότερη γραφή θὰ ἦταν σήμερα βέβαια *γκίνος*. Εἶναι ἀσφαλῶς, ὅπως σωστὰ τὸ παρατήρησε ὁ Giannelli (βλ. κατ.), ἡ μεταγραφή τοῦ Gjjin, ποὺ εἶναι ὁ ἀλβανικὸς τύπος τοῦ ὀνόματος Γιάννης, παράλληλος μὲ τὸν γνωστότερο (ὡς ἐπίθετο κυρίως) *Γκίνης* ² (ἢ καὶ *Γκινάκας*, *Γκινόπουλος*) κτλ. Στὰ γαλλικὰ ὁ Giannelli καὶ ὁ Père Canart τὸν μεταγράφουν Gjjin, δὲν καταλαβαίνω ὅμως τὸ λόγο γιὰ τὸν ἐξαλβανισμὸ αὐτὸν (ἢ ἐπαναλβανισμὸ) τοῦ ὀνόματος. Πάντως τὸ ἀσυνήθιστο ὄνομά του ἔπαθε, καθὼς θὰ δοῦμε, πολλὰ ταλαιπωρίες ἀπὸ τοὺς συντάκτες τῶν καταλόγων χειρογράφων. Ἡ γραφή τοῦ βιβλιογράφου μας εἶναι ρέουσα, δεξιοκλινῆς, φροντισμένη χωρὶς νὰ εἶναι καλλιγραφικὴ, καὶ εὐκολὰ ἀναγνωρίσιμη (βλ. *πίν. 1-4*, καὶ Canart, ἔνθ. κατ., *πίν. 5α*).

Πρῶτος ποὺ κατήρτισε κάπως συστηματικὸν κατάλογο τῶν χειρογράφων τοῦ ἀκαταπόνητου βιβλιογράφου μας ἦταν ὁ *Ciro Giannelli* ³, ποὺ κατέγραψε

1. Τὰ στοιχεῖα ἀπ' ὅπου ἀντῶν τὰ ἔχω συγκεντρωμένα γιὰ τὸν κατάλογο τῶν βιβλιογράφων τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰώνα ποὺ ἐτοιμάζω ἀπὸ καιρὸ (βλ. Ἑλληνικά 20, 1971, 275).

2. Ὡστόσο στὸν τηλεφωνικὸν κατάλογο Ἀθηνῶν, συνάντησα πάνω ἀπὸ δέκα ἀναγραφὰς μὲ τὸ ὄνομα *Γκίνος*.

3. C. GIANNELLI - A. VAILLANT, Un lexique macédonien du XVIIe siècle, Παρίσι 1958, σ. 15-16· ὁ κατάλογος στὴν ὑπόσημ. 1. Πρβ. καὶ P. CANART, Catalogue des ma-

δώδεκα χρονολογημένα χφφ (ἀπὸ τὸ 1601-1648) καὶ ἓνα ἀχρονολόγητο¹. Ὁ Λ. Βρανούσης² ὕστερα πρόσθεσε ἓνα ἀκόμα: τὸ χφ τῆς Κεντρικῆς Πανεπιστημιακῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἰασίου, ἀρ. V 40, Κυριακοδρόμιο τοῦ Μαξιμίμου Πελοποννησίου, ἔτ. 1628, ποὺ εἶχε περιγραφῆ ἀτελῶς, καὶ μὲ ἐσφαλμένη ἀναγραφὴ τοῦ ὀνόματος, στὸν παλαιότερο κατάλογο τοῦ Ν. Δοσίου³. Τέλος ὁ κ. Δ. Κ. Μιχαηλίδης συμπλήρωσε τὸν κατάλογο μὲ ἄλλα πέντε χφφ, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα καὶ τὸ ἀρχαιότερο ὡς τῶρα χρονολογημένο (τοῦ Ἰουλίου 1600), ποὺ εἶχε καταγραφῆ στὸν κατάλογο τῆς Λαύρας μὲ παραμορφωμένο κι ἐδῶ τὸ ὄνομα τοῦ βιβλιογράφου σὲ *Λογγίνος*, καὶ ξέφυγε ἔτσι ἀπὸ τὴν προσοχὴ τοῦ Giannelli⁴.

Ἄλλὰ ὁ κατάλογος τῶν χειρογράφων ποὺ ἔγραψε ὁ βιβλιογράφος μας μπορεῖ ν' ἀυξηθῆ ἀκόμα περισσότερο ἀπὸ τὰ 19 αὐτὰ συνολικὰ χειρόγραφα ποὺ ἔχουν πιστοποιηθῆ ὡς τῶρα. Μὲ τὴ μικρὴ μου αὐτὴ συμβολὴ προσθέτω ἄλλα ἔξι· καὶ ἀσφαλῶς ὁ κατάλογος δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὀριστικῶς.

Τὰ δύο πρῶτα βρίσκονται κιόλας καταγραμμένα σὲ δημοσιευμένους καταλόγους, τ' ἄλλα δύο ἔχουν καταγραφῆ κι αὐτά, ἀλλὰ μὲ ἐσφαλμένη πάλι τὴν ἀναγραφὴ τοῦ ὀνόματος, τέλος τὰ δύο τελευταῖα ἀποτελοῦν ιδιαίτερες περιπτώσεις.

α) Ἐναφέρω πρῶτο τὸ χφ τῆς μονῆς Βυλίζης στὴν Ἡπειρο, ἀρ. 4, Νομοκάνων τοῦ Βλαστάρεως στὴ νεοελληνικὴ μετάφραση τοῦ Κουνάλη Κριτοπούλου, ποὺ τὸ εἶχε περιγράψει, ἀπὸ τὸ 1892 κιόλας, ὁ Σπ. Λάμπρος στὴ συντομωτάτη περιγραφὴ του τῶν 24 χφφ τῆς μονῆς⁵. Ὁ ἴδιος μᾶς δίνει καὶ τὸ βιβλιο-

nuscrits grecs de l'Archivio di San Pietro, Città del Vaticano 1966, σ. 14-16 (Studi e Testi 246). Πρὶν ἀπὸ τὸν Giannelli, ὁ H. RABE, Rheinisches Museum 64, 1909, 303 κ.έ., μιλώντας γιὰ τὸ χφ Vatic. Barber. Gr. 71 (βλ. γι' αὐτὸ παρακάτω) εἶχε δώσει μιὰ πρώτη σύντομη ἀναγραφὴ τῶν χφφ τῶν γραμμένων μὲ τὸ χέρι του — ποὺ τὸν κατήρτισε ἀπὸ τὸν πίνακα τῶν βιβλιογράφων στὸν κατάλογο τῶν ἀγιορειτικῶν κωδίκων τοῦ Λάμπρου.

1. Τὸ Barber. Gr. 71 (βλ. προηγούμενη σημείωση).

2. Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ, Ἐρευναὶ εἰς Βιέννην, Βουδαπέστην καὶ Ρουμανίαν, ΠΑΑ 40, 1965 (1967), σ. 647. Πρβ. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Ἐγκωμιστικὴ ἀκολουθία γιὰ τοὺς τρεῖς ἱεράρχες Μελέτιο Πηγᾶ, Γαβριὴλ Σεβῆρο καὶ Μάξιμο Μαργούνιο, στὰ Πειπραγμένα Β' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου, ἸΑΘ. 1968, σ. 368-411 (εἰδικ. σ. 381, 1).

3. Βλ. RR 441 (τὸ χφ δὲν περιγράφεται στὸν κατάλογο τοῦ ἴδιου, RR 440): γγ'ου (μὲ ἐπεξήγηση, μέσα σὲ παρένθεση, «γρηγορίου ἢ γεωργίου»). Ὁ Βρανούσης παραθέτει ὀλόκληρο τὸ βιβλιογραφικὸ σημεῖωμα, μὲ σωστή, φυσικὰ, τὴν ἀνάγνωση τοῦ ὀνόματος: γγίνου.

4. Βλ. ἐδῶ παραπάνω σ. 105. Ὡστόσο τὸ ὄνομα στὸ χφ τῆς Λαύρας τὸ εἶχε σημειώσει σωστά, κιόλας ἀπὸ τὸ 1904, ὁ V. N. Benesević (βλ. RR 187).

5. ΔΙΕΕ 4, 1892, 353-6 (RR 144). Ἀπὸ τὰ 24, τὰ 14 μεταφέρθηκαν τὸ 1895 στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη (βλ. RR 3.ᾠ.). Περισσότερα γιὰ τὰ χφφ τῆς μονῆς, καθὼς καὶ γιὰ ἓνα

γραφικό σημείωμα: . . . διὰ χειρός ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἱερέων Γγίνου και οικονόμου τῆς ἀγιωτάτης ἐπισκοπῆς Πωγωνιανῆς, ἐν ἔτει ᾿ζρνμ᾿, μηνὶ ἰουλλίῳ ιε᾿ [1640]. Τὸ χφ λανθάνει σήμερα· δὲν βρῖσκειται ἀνάμεσα σὲ ὅσα μεταφέρθη-καν στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη.

β) Τὸ δεύτερο χφ εἶναι τὸ Σκιαθου, Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ ἀρ. 6, και περιέχει τὴ «Βακτηρία ἀρχιερέων» τοῦ Ἰακώβου ἀρχιμανδρίτου Ἰωαννίνων¹. Τὰ χφφ τῆς Σκιαθου ἔχουν περιγραφῆ δύο φορές, πλαιότερα, και ἀτελέστερα, ἀπὸ τὸν Τρ. Εὐαγγελίδη, και σχετικὰ πρόσφατα ἀπὸ τὸν πρῶν Ἡλείας Ἀντωνίου². Ὁ Εὐαγγελίδης, μπερδεύοντας τὸν συγγραφέα και τὸν γραφέα, σημειώνει (σ. 194) «γραφεῖσα παρὰ Ἰακώβου ἱερομονάχου και ἀρχιμανδρίτου Ἰωαννίνων», ὁ δεύτερος καταλογογράφος παρέχει πολὺ πληρέστερη περιγραφὴ, και μᾶς δίνει και τὸ βιβλιογραφικὸ σημείωμα: *Τὸ παρὸν ἀκριβέστατον νόμιμον ἐγράφη διὰ χειρός ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου ἱερέως Γγίνου και οικονόμου τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωνιανῆς, ἐν ἔτει ᾿ζρνζ᾿ μηνὶ δεκεμβριῳ κγ᾿ [1648]*³.

Τὸ χφ εἶναι χρονολογικὰ τὸ τελευταῖο γνωστὸ τοῦ Γγίνου· τὸ προηγούμενο, ἸΑθων. 452, Κωνσταμονίτου 16, εἶναι τοῦ μαρτίου τοῦ ἴδιου χρόνου, δηλ. τοῦ 1648 (ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου ᾿ζρνς᾿). Ἀλλὰ εἶναι πολὺ πιθανό, τὸ χφ νὰ ἔχη γραφτῆ ἕνα χρόνο ἀργότερα, τὸν δεκεμβριο τοῦ 1649. Ἐχω ἐπισημάνει ἄλλοῦ⁴ τὸ λάθος ποὺ κάνουν συχνὰ οἱ βιβλιογράφοι κατὰ τὴν ἐποχὴ αὐτῆ, νὰ ἐξακολουθοῦν νὰ μετροῦν και γιὰ τοὺς τέσσερεις τελευταίους μῆνες τοῦ χρόνου τὸ ἴδιο ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου, χωρὶς δηλ. νὰ λαμβάνουν ὑπόψη πὼς ἀπὸ τὸν σεπτέμβριο ἀρχίζει καινούριο ἔτος· και τοῦτο γιατί ἡ χρονολόγησι ἀπὸ κτίσεως κόσμου εἶχε καταστήσει πιά, τὰ χρόνια ἐκεῖνα, ἀρχαῖσμός, και τὸ

ἀπὸ τὰ λανθάνοντα ποὺ ἀνακαλύφθηκε πρόσφατα σ᾿ ἕνα κοντινὸ χωριό, βλ. τὸ ἄρθρο μου Παλαιογραφικὰ ἀπὸ τὴν Ἠπειρο (ποὺ τυπώνεται στὸν προσεχῆ τόμο τῆς Ἐπετηρίδας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς). Ἡ μονὴ βρῖσκειται κοντὰ στοὺς Καλαρρύτες, στὴν περιοχὴ τῶν Ἰωαννίνων, ἐκκλησιαστικὰ ὅμως ὑπάγεται στὴ Μητρόπολη Ἄρτας.

1. Γιὰ τὸ σημαντικὸ αὐτὸ (ἀνέκδοτο ἀκόμα) νομοκανονικὸ σύγγραμμα βλ. Δ. Σ. ΓΚΙΝΗ, Κείμενα βυζαντινοῦ και μεταβυζαντινοῦ δικαίου εἰς χειρογράφους ἐν Ἑλλάδι κώδικας, ἸΑθ. 1963, σ. 21, και ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Περίγραμμα ἱστορίας τοῦ μεταβυζαντινοῦ δικαίου, ἸΑθ. 1966 (Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. 26), σ. 129.

2. Τρ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ, Ἡ νῆσος Σκιάθος και αἱ περὶ αὐτὴν νησίδες, ἸΑθ. 1913 (RR 775). ΗΛΕΙΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ, Θεολογία 32, 1961 (RR 776, Suppl.).

3. Στὸν κατάλογο (ὅπως και στὸν Λάμπρο, ἔ.ἀ.): Πωγωνιανῆς, ἀλλὰ ὁ Γκίνος ἔγραφε πάντοτε Πωγωνιανῆς. Ἐπίσης στὴν κατάλογο (χωρὶς παρένθεση ἢ ἀγκύλες) σημειώνεται ἡ χρονολογία: ᾿ζρνζ᾿ = 7157 - 5508 = 1649 Μηνὶ κτλ.

4. Βλ. π.χ. ὅσα σημείωσα πρόσχηρα στὰ Ἑλληνικά 23, 1970, 385 (πρβ. και αὐτ. 24, 1971, 37). Τὸ θέμα τὸ ἀναπτύσσω περισσότερο σὲ μελέτη μου γιὰ τὸν Ματθαῖο Μυρέων, ποὺ θὰ δημοσιευτῆ σύντομα.

έτος άρχιζε κανονικά από τον Ιανουάριο και όχι από τον Σεπτέμβριο. Για τον Γκίνο δέν ξέρουμε πώς υπολόγιζε, γιατί στα βιβλιογραφικά του σημειώματα αναγράφει κατά κανόνα μόνο τó έτος από κτίσεως κόσμου και την ήμερομηνία, χωρίς να δηλώνη ούτε τó έτος τής Ινδικτιώνας ούτε τó αντίστοιχο έτος από Χριστού. Υπάρχουν ώστόσο δύο εξαιρέσεις: στο χφ 'Εθν. Βιβλιοθήκης 'Αθηνών 2231¹ προσθέτει και την Ινδικτιώνα: *κατά μήνα δεκέμβριον του 'ξρε' Ινδικτιώνος ι'* και έτος και Ινδικτιώνα συμφωνούν κανονικά. 'Αλλά στο χφ 'Αθων. 4515, 'Ιβήρων 395, γράφει: *έν έτει 'ξρημ' μηνι όκτωβρίω λα', από ένσάρκου οίκονομίας 1640*. Δηλαδή, παρόλο που ó μήνας είναι όκτώβριος, από τó έτος κτίσεως κόσμου αφαιρέσει 5508 και όχι, όπως θα έπρεπε, 5509. "Αν έκαμε τó ίδιο και στο χφ τής Σκιαθού², τότε αυτό, όπως υποθέσαμε, γράφτηκε τόν δεκέμβριο του 1649 και όχι του 1648.

Πάντως, και με τή μία χρονολογία και με την άλλη, πρέπει να σημειωθί ότι τó χφ αυτό είναι τó άρχαιότερο που έχουμε τής «Βακτηρίας άρχιερέων», τρία (ή τέσσερα) χρόνια μονάχα μετά τή συγγραφή του έργου, ή όποία τοποθετείται στα 1645. 'Ο Δημ. Σ. Γκίνης, ένω αναφέρει τó χφ τής Σκιαθού³, παραπέμπει μάλιστα και στον κατάλογο του 'Ηλείας 'Αντωνίου, δέν σημειώνει τή χρονολογία του χειρογράφου, και θεωρεί ως βασικό χειρόγραφο για την έκδοση του έργου τόν κώδικα Μετοχίου Παναγίου Τάφου 30⁴, που είναι όμως πολύ μεταγενέστερος, του 1681. Σημαντικό είναι ακόμα να σημειώσουμε ότι ó συγγραφέας του έργου είναι άρχιμανδρίτης στα 'Ιωάννινα, και τó γεγονός ότι ó Γκίνος αντιγράφει τó έργο σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα ύστερα από τή συγγραφή του μάς δείχνει (όπως και στην περίπτωση του Μαξίμου του Πελοποννησίου, που αναφέρθηκε από τόν κ. Μιχαηλίδη) τις στενές σχέσεις που έχει ó βιβλιογράφος μας με λόγιους άνδρες τών 'Ιωαννίνων.

γ) 'Από τó χέρι του Γκίνου προέρχεται και ένα τρίτο χειρόγραφο, μολοντί σε όλους τούς καταλόγους τó όνομά του είχε υποκατασταθί από άλλο. Πρόκειται για τόν κώδ. Vindob. Suppl. gr. 31, που περιέχει και αυτός ύλη νομοκανονική. "Όλοι οι κατάλογοι που αναφέρουν τó χφ μνημονεύουν ως γραφέα έναν «Γρηγόριο οίκονόμο τής άρχιεπισκοπής Πωγωνιανής»⁵. 'Η σύμπτωση

1. Βλ. γι' αυτό εκτενέστερα παρακάτω άρ. ς (σ. 115).

2. Και με την προϋπόθεση βέβαια πώς τó βιβλιογραφικό σημείωμα του χφ 'Ιβήρων έχει αποδοθί σωστά από τόν Λάμπρο, και πώς ή αναγραφή του έτους από Χριστού δέν όφείλεται σε μεταγενέστερη προσθήκη (πράγμα όχι σπάνιο).

3. Κείμενα, έ.ά. σ. 44, ΠΔ'. Περίγραμμα, έ.ά.

4. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΚΕΡΑΜΕΩΣ, 'Ιεροσολυμιτική Βιβλιοθήκη (RR 444), τόμ. 4.

5. A. F. KOLLAR, Ad Petri Lambecii Commentariorum κτλ., Βιέννη 1790 (RR 864). J. BICK, Die Schreiber der Wiener griechischen Handschriften, Βιέννη 1920 (RR 865). H. HUNGER, Supplementum Graecum, Βιέννη 1957 (RR 861). Πρβ. και Βρα-

τοῦ χαρακτηρισμοῦ αὐτοῦ, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἀσυνήθιστο ὄνομα τοῦ Γκίνου ἔχει κακοπάθει, καθὼς εἶδαμε, στοὺς καταλόγους¹, μὲ ἔκαμε νὰ ὑποφιαστῶ μήπως κάτω ἀπὸ τὸν Γρηγόριο κρυβόταν πάλι ὁ δικός μας βιβλιογράφος. Ἐζήτησα φωτογραφίες τοῦ χειρογράφου τῆς Βιέννης², καὶ δὲν ἐδοκίμασα ἐκπληξῆ ὅταν εἶδα πὼς τὸ γρηγορίου ἦταν πραγματικὰ παρανάγνωση ἀντὶ γιὰ γγίνου (βλ. πίν. 2). Ἡ γραφὴ εἶναι ἡ γνωστὴ τοῦ βιβλιογράφου μας, τὸ βιβλιογραφικὸ σημεῖωμα (φ. 389^F) ἔχει ὡς ἐξῆς³: *Τὸ παρὸν βιβλίον ἐγγράφη διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἐλαχίστου τῶν ἱερέων γγίνου, καὶ οἰκονόμου τῆς ἀγιοτ(ά)τ(ης) ἀρχ(ι)επισκοπῆς πωγωνιανῆς, ἐν ἔτει ,ζρλα' μηνὶ ἀπριλλ(ίω) κς' [1632].*

δ) Ἀσφαλῶς μὲ τὸ χέρι τοῦ βιβλιογράφου μας θὰ εἶναι ἐπίσης καὶ ὁ κώδ. Λαύρας Ω 10 (1820), Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ ἔργα κατὰ Μωάμεθ. Οἱ συντάκτες τοῦ καταλόγου παρέχουν τὸ βιβλιογραφικὸ σημεῖωμα ὡς ἐξῆς: *Ἐν ἔτει ,ζρμα (1633) μηνὶ Δεκεμβρίω κ'. ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος Παγωϊανῆς.* Εἶναι ὅμως πολὺ περιεργό ὁ «ιερεὺς καὶ οἰκονόμος Παγωϊανῆς» (τὸ Παγωϊανῆς ἀσφαλῶς παρανάγνωσμα) νὰ ὑπέγραψε ἔτσι ἀόριστα, χωρὶς νὰ δηλώσῃ τὸ ὄνομά του. Δὲν ὑπάρχει, νομίζω, ἀμφιβολία πὼς οἱ συντάκτες τοῦ καταλόγου δὲν μπόρεσαν καὶ πάλι νὰ διαβάσουν τὸ ἀσυνήθιστο ὄνομα γγίνος (ὅπως στὸν κώδ. Κ 14 τὸ εἶχαν διαβάσει στραβά: Λογγίνος) καὶ τὸ παρέλειψαν ὕστερα, κατὰ λάθος, στὴ δημοσίευσή. Πιστεύω ἄλλωστε καὶ ὅτι δὲν ἔχουν μεταγράψῃ ἀκριβῶς τὸ βιβλιογραφικὸ σημεῖωμα ὁ Γκίνος ὑπέγραφε κατὰ τρόπο περίπου στερεότυπο: *«Τὸ παρὸν. . . ἐγγράφη διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου (ἦ: ἁμαρτωλοῦ καὶ ἐλαχίστου) τῶν ἱερέων Γγίνου καὶ οἰκονόμου τῆς ἀγιοτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωϊανῆς, ἐν ἔτει . . . μηνὶ . . .* Μιὰ ἐξέταση τοῦ ἴδιου τοῦ κώδικα θὰ μᾶς δώσῃ, νομίζω, ἀσφαλῶς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Γκίνου καὶ τὴν πλήρη διατύπωση τοῦ σημειώματος "Ἄν ὅσα ἀναφέραμε παραπάνω σχετικὰ μὲ τὸ χφ τῆς Σκιαθίου ἔχουν ἐφαρμογὴ καὶ ἐδῶ, τότε ἡ χρονολογία ,ζρμα' μηνὶ δεκεμβρίω κ' θὰ σημαίνει πιθανὸν 1633 καὶ ὄχι 1632.

νοῦση, ἔ. ἀ. σ. 381, 1. Ὁ τελευταῖος μάλιστα συναριθμεῖ καὶ τὸν Γρηγόριο μαζί μὲ δυὸ ἄλλους συντοπίτες του, τὸν Ματθαῖο Μυρέων (εἶναι καὶ αὐτὸς «ἐκ Πωγωνιανῆς τῆς παλαιᾶς Ἡπείρου») καὶ τὸν Γκίνο, ὡς μαθητὲς τοῦ Λουκά Μποζέου.

1. Δίπλα στὸ Λογγίνου τῆς Λαύρας καὶ τὸ γγ'νου (Γρηγορίου ἢ Γεωργίου) τοῦ Ἰασίου (βλ. παραπ.), ἄς σημειωθῇ καὶ τὸ χφ Βλατάδων 37, ὅπου ὁ Σ. Εὐστρατιάδης, Θεσσαλ. 1918 (RR 751-2) εἶχε διαβάσει Ἰγνατίου σωστά, παλαιότερα, ὁ Π. Ν. Παπαγεωργίου, BZ 8, 1899 (RR 753).

2. Εὐχαριστῶ θερμὰ τὸν φίλο κ. Otto Kresten, πού εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ φροντίσῃ γιὰ μένα καὶ νὰ μοῦ στείλῃ τίς φωτογραφίες.

3. Ὅσο ξέρω, δὲν ἔχει δημοσιευτῆ ποτὲ ὀλόκληρο ὡς τώρα.

ε) Τὸ πέμπτο χειρόγραφο δὲν ἔχει τὴν ὑπογραφή τοῦ βιβλιογράφου, προσγράφεται ὅμως ἀσφαλῶς σ' αὐτὸν ἀπὸ τὸν χαρακτήρα τῆς γραφῆς, ποὺ εἶναι, ὅπως εἴπαμε, τυπικὴ καὶ εὐκόλα ἀναγνωρίσιμη. Εἶναι ὁ κώδ. ἀρ. 2193 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, ποὺ περιέχει τὸ Κυριακοδρομίου τοῦ Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου¹. Τὸ σημείωμα στὸ τέλος ἀναφέρει μόνον: *Τέλος καὶ τῷ Θ(ε)ῶ δόξα. Ἐργράφη τὸ παρὸν βιβλίον ἐν ἔτει Ἱεργμ', μην(ι) ἀπριλλ(ίω) ιε'* [1635] (πίν. 3). Εἶναι βέβαια περιεργό πῶς ὁ Γκίνος, ποὺ παραθέτει τ' ὄνομά του σὲ ὅλα τὰ χφφ ποὺ ἔγραφε (τουλάχιστον σ' αὐτὰ ποὺ ξέρουμε), παρέλειψε νὰ τὸ σημειώσῃ στὴν περίπτωση αὐτή. Ἡ γραφή ὅμως (ὅπως φαίνεται στὸν πίν. 3, καὶ ὅπως εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ τὸ πιστοποιήσω πρόσφατα στὸ ἴδιο τὸ χφ) εἶναι ἀναμφισβήτητα ἡ δική του, ὥστε ἡ προσγραφή σ' αὐτὸν νὰ εἶναι ἀπόλυτα ἀσφαλῆς. Ἄλλωστε καὶ ὁ τύπος τῆς ὑπογραφῆς συμπίπτει ἀπόλυτα μὲ αὐτὸν ποὺ συνήθιζε ὁ Γκίνος (βλ. ἐδῶ ἀμέσως παραπάνω). Καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ χφ ἀποτελεῖ (ἂν χρειάζεται) μιὰ πρόσθετη ἔνδειξη γιὰ τὴν πατρότητα. Εἶναι τὸ ἕκτο (καὶ χρονικὰ τὸ τελευταῖο) χφ τοῦ Κυριακοδρομίου τοῦ Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου ποὺ ἔχουμε ἀπὸ τὸ χέρι του. Ὁ κ. Δ. Κ. Μιχαηλίδης² σημείωσε τὴ στενότερη σχέση ποὺ πρέπει νὰ ὑπῆρχε ἀνάμεσα στὸν συγγραφέα τοῦ Κυριακοδρομίου καὶ τὸν βιβλιογράφο, ἀνέφερε μάλιστα (ὑστερ' ἀπὸ ὑπόδειξή μου) καὶ μιὰ ἐπιστολή, ποὺ προέρχεται σχεδὸν ἀσφαλῶς ἀπὸ τὸν Γκίνο, πρὸς τὸν Μάξιμο.

Ἐκεῖνο ποὺ πρέπει ἀκόμα νὰ τονιστῇ εἶναι ὅτι τὰ χφφ τοῦ Κυριακοδρομίου ποὺ γράφει ὁ Γκίνος εἶναι ἀπὸ τ' ἀρχαιότερα γνωστά. Τὸ ἀνέκδοτο ἀκόμα ἔργο τοῦτο τοῦ Μαξίμου μᾶς ἔχει παραδοθῆ μ' ἓνα πλήθος χειρόγραφα³ τὸ ἀρχαιότερο εἶναι τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης Ἀλεξανδρείας, γραμμένο τὸν δεκέμβριο τοῦ 1622 ἀπὸ τὸν Μελέτιο ἱεροδιάκονο Βλαστό⁴. Ἐλάχιστα,

1. Ἀνήκει στὰ νεώτερα, μετὰ τὸν κατάλογο τοῦ Σακκιελίωνος, ποὺ περιλαμβάνονται στὸν νέο κατάλογο· προέρχεται ἀπὸ ἀγορὰ (1904).

2. Ἐ.ἀ. σ. 108.

3. Στὸν κατάλογο τῶν ἀγιορειτικῶν χφφ τοῦ Λάμπρου ἀρίθμησα 38 χφφ, μόνον ἀπὸ τὸν 17ο αἰώνα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ 12 χρονολογημένα. Στους ἀρ. 3229 καὶ 6089 ἀναγράφεται ἐσφαλμένα ὡς χρονολογία ὁ 16ος αἰώνας· ἀλλὰ ὁ Μάξιμος τελείωσε τὸ ἔργο του τὸ 1614 (βλ. πρόχειρα Λ. ΠΟΛΙΤΗ, Ὀδηγὸς καταλόγου χειρογράφων, Ἀθ. 1961, σ. 54).

4. Βλ. Γ. ΧΑΡΙΤΑΚΗ, Κατάλογος τῶν χρονολογημένων κωδικῶν τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης Καΐρου, ΕΕΒΣ 4 (1927) 109-204 (RR 109), ἀρ. 45. Πρβ. καὶ Ν. Σ. ΦΙΡΙΠΠΙΔΗ, Κατάλογος (RR 105). Ὁ Μελέτιος αὐτὸς ἱεροδιάκονος Βλαστός (ποὺ ἔχει γράψῃ καὶ τὸ χφ Ἀθων. 3886, Διονυσίου 352, ἔτ. 1624) δὲν ταυτίζεται μὲ τὸν γνωστὸ λόγιό ἱερομόναχο Μελέτιο Βλαστό, γιὰ τὸν ὁποῖον βλ. κυρίως Ν. ΤΩΜΑΔΑΚΗ, ΕΕΒΣ 18 (1948) 245-257, καὶ Ἀθηνᾶ 53 (1950) 85-93, καὶ τελευταῖα Π. Δ. ΜΑΣΤΡΟΔΗΜΗΤΡΗ, Ὀμιλίας καὶ ἐπιγράμματα Μελετίου ἱερονομάχου τοῦ Βλαστοῦ, Ἀθηνᾶ 72 (1971) 103-113. Ἄλλος πάλι Μελέτιος Βλαστός (χωρὶς ἄλλο διακριτικὸ), μεταγενέστερος, εἶναι ὁ γραφέας τοῦ χφ

λίγους μῆνες μόνο, μεταγενέστερα ἀπὸ αὐτό, εἶναι τὰ δύο χφφ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης 2461 καὶ 2459 (βλ. τὸν κατάλογο ἐδῶ στὸ τέλος, ἀρ. 10 καὶ 11), γραμμένα τὸ πρῶτο στὶς 22 μαρτίου καὶ τὸ δεύτερο τὴν 1 ἀπριλίου τοῦ 1624¹.

ς) Ἄλλὰ ὁ κατάλογος τῶν ἔργων τοῦ ἀκαταπόνητου βιβλιογράφου μας δὲν τελειώνει εὐκόλα. Ἐνα ἄλλο χφφ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, ἀρ. 2231, ἔχει τοῦτο τὸ ἀξιοσημείωτο, ὅτι δὲν εἶναι γραμμένο ἀπὸ τὸν ἴδιον, εἶναι ὅμως ἀντιγραμμένο ἀπὸ χειρόγραφο δικό του. Τὸ χφφ, γραμμένο τὸν 18ο αἰώνα, εἶναι μοιρασμένο σὲ δύο μέρη: τὸ πρῶτο (φ. 1-173) περιέχει τὸν Νομοκάνονα τοῦ Μαλαξοῦ², τὸ δεύτερο (φ. 174-346) κυρίως ἓνα «Νομοκάνονον» τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Ἀριστηνοῦ, καὶ ἀκόμα τὸν Νόμο γεωργικὸ καὶ (φ. 361 κ.έ.) διάφορα κεφάλαια θεολογικά. Στὸ τέλος τοῦ πρώτου μέρους (φ. 173), μὲ τὸ χέρι τοῦ γραφέα τοῦ χειρογράφου (βλ. παρακάτω), παρατίθεται τὸ ἀκόλουθο βιβλιογραφικὸ σημείωμα: *Τέλος καὶ τῷ Θ(ε)ῶ δόξα σὺν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. Ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος ἣτις ἐγένετο διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ Γγίνου ἱερέως καὶ πρωτοπαπᾶ τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωνιανῆς κ(α)τ(ὰ) μῆνα δεκέμβριον τοῦ ζρ᾽ ἰνδικτιῶνος ἰ' [1596].* Ἄλλὰ στὸ τέλος τοῦ χειρογράφου (φ. 438^v) ὁ πραγματικὸς γραφέας ἔχει βάλει κι αὐτὸς τὴν ὑπογραφή του: *Τέλος σὺν Θ(ε)ῶ τῷ κατὰ δύναμιν μὴ ἀμελήσαντι, εὔχασθαι δοθῆναι μοι λύσιν σφαλμάτων. Ἐτελειώθη ἡ παροῦσα δέλτος διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ Θεοδοσίου τοῦ πικλίου Καπελαίτη ἐκ τῆς δυστυχοῦς πόλεως τοῦ Ναυπλίου, καὶ διὰ δαπάνης τοῦ πανιερωτάτου καὶ λογιωτάτου μ(η)τροπολίτου τῆς ἀγιωτάτης μ(η)τροπόλεως Βεθόδοιας κυρίου κὸρ Μακαρίου— τοῦ ζ ἔτους ἀγούστου ἰ'.* Ὁ βιβλιογράφος ἄφησε ἀσυμπλήρωτη τὴν ἀναγραφή τοῦ ἔτους, ἴσως ἐπειδὴ δυσκολεύτηκε νὰ ὑπολογίσῃ τὸ ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Ἄλλὰ ὁ Θεοδοσίος Καπελέτης εἶναι βιβλιογράφος γνωστὸς (μουσικῶν κυρίως χειρογράφων) καὶ ἡ δράση του ἐκτείνεται στὰ χρόνια 1732-1749³. Σὲ ὅλα (θυμούμενος τὴ σχετικὰ

Πάτμου 287, ἔτ. 1630 (τὸ ἐπώνυμο τὸ διάβασε πρῶτος ὁ Ἄθ. Κομίνης, Πίνακες, 82 καὶ 85), καθὼς καὶ τῆς πεζῆς διασκευῆς Ἄνδρου τοῦ Διγενῆ (χφφ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ἀρ. 27, ἔτ. 1632· πρβ. καὶ Ἑλληνικά 24, 1971, 189). Τὴ διάκριση ἀνάμεσα στοὺς ὁμώνυμους Βλαστοὺς ἔκαμε πρῶτος σωστὰ ὁ Ν. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ ἔ.ἀ. (ΕΕΒΣ 18, 1948)· περιεργὸ πῶς ὁ ΚΟΜΙΝΗΣ (ἔ.ἀ.) δὲν ἀναφέρει τὴ ρητὴ αὐτὴ διάκριση.

1. Τὸ ὅτι δύο τόσο ὀγκώδη χφφφ ἐτελείωσαν μὲ διαφορὰ δέκα μόνο ἡμερῶν μᾶς κάνει νὰ συμπεράνουμε ὅτι ὁ Γκίνος, ἐπαγγελματίας βιβλιογράφος, ἔγραφε παράλληλα καὶ τὰ δύο· καὶ ἴσως ἀκόμα ὅτι τὰ ἔγραφε καὶ τὰ δύο κατὰ παραγγελία τοῦ συγγραφέα.

2. Ἐναγράφεται καὶ ἀπὸ τὸν ΓΚΙΝΗ, Κείμενα (ἔ.ἀ.), σ. 25.

3. Ἄλλα χφφφ δικά του: 1) Ζακύνθου, Βιβλιοθήκης Π. Γριτσάνη ἀρ. 10, ἔτ. 1732 (Μ. Γ. ΑΔΑΜΗΣ, ΕΕΒΣ 35, 1966, 328 [τό: τοῦ Εὐκλείου Καπελέτη νὰ διορθωθῇ, ὅπως σὲ ὅλα τὰ ἄλλα χφφφ, σὲ: τοῦ πικλίου]), 2) Ἀθων. 5381, Ἰβήρων 1261, ἔτ. 1739, 3) Μουσείου Μπενάκη, Ἀνταλλάξ. ἀρ. 98, ἔτ. 1739, 4) Ε.Β.Ε. 2041, ἔτ. 1749. —Ἡ μνεία τοῦ μητροπολίτη Βεροίας Μακαρίου βοηθᾷ νὰ χρονολογήσουμε κάπως ἀκριβέστερα τὸ χειρόγραφο

πρόσφατη κατάληψη τῆς πατρικῆς του πόλης ἀπὸ τοὺς Τούρκους, τὸ 1715) προσθέτει καὶ ὅτι εἶναι «ἐκ τῆς δυστυχοῦς πόλεως τοῦ Ναυπλίου». Σὲ ἓνα χειρόγραφο (τὸ Ζακύνθου, Γριτσάνη) μνημονεύει ρητὰ καὶ τὸ ἀντιβόλαιό του: ὅπως ἀντέγραφα ἐκ τοῦ στιχηραρίου τοῦ κυρίου Χρυσάφου καὶ πρωτοπάλτου τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας.

Δὲν νομίζω πὼς μπορεῖ νὰ γεννηθῇ ἀμφιβολία πὼς ὁ Θεοδόσιος Καπελέτης ἀντέγραψε ἓνα χειρόγραφο τοῦ Γκίνου καὶ συμπεριέλαβε ἀπὸ τὸ πρότυπό του καὶ τὸ βιβλιογραφικὸ σημεῖωμα. Εἶναι ἄλλωστε τοῦτο διατυπωμένο κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο μὲ τὰ σημειώματα τοῦ Γκίνου πού ξέρουμε, καὶ ἂν δείχνη μερικὲς μικρὲς παραλλαγές, αὐτὲς ὀφείλονται ἴσως εἴτε στὴν ἀντιγραφή εἴτε καὶ στὸ ὅτι ὁ Γκίνος δὲν εἶχε καθιερώσει ἀκόμα τὸν σταθερὸ τρόπο τῆς ὑπογραφῆς του. Γιατὶ τὸ χφ ἀπ' ὅπου ἀντέγραψε ὁ νεώτερος βιβλιογράφος εἶναι καὶ τὸ ἀρχαιότερο χρονολογημένο τοῦ Γκίνου πού πιστοποιοῦμε, τέσσερα χρόνια παλαιότερο ἀπὸ τὸ ὡς τώρα ἀρχαιότερο γνωστό, τὸ χφ τῆς Λαύρας, τοῦ 1600. Ἐνα πρόσθετο στοιχεῖο γιὰ τὴ γνησιότητα τοῦ σημειώματος εἶναι καὶ τὸ ὅτι ὁ Γκίνος ὀνομάζει ἐδῶ τὸν ἑαυτό του «ιερέα καὶ πρωτοπαπά», ὅπως καὶ στὰ δύο ἀρχαιότερα γνωστά χφφ, τῆς Λαύρας (1600) καὶ τῶν Ἰβήρων (1601) (βλ. τὸν κατάλογο ἐδῶ ἀμέσως παρακάτω, ἀρ. 3 καὶ 4), καὶ ὄχι «ιερέα καὶ οἰκονόμο» ὅπως σὲ ὅλα χωρὶς ἐξάιρεση τὰ ὑστερώτερα, ἀπὸ τὸ 1611 ὡς τὸ 1648 (μᾶς λείπουν γιὰ τὴν ὥρα χφφ γιὰ τὰ ἐνδιάμεσα χρόνια 1602-1610).

Τὸ ἀθηναϊκὸ χφ ὠστόσο, ἂν εἶναι τὸ ἀρχαιότερο χρονολογημένο, δὲν εἶναι καὶ τὸ παλαιότερο ἀπ' ὅλα· ὡς πρῶτο γνωστὸ χειρόγραφό του ὑπέθεσε ὁ Giannelli (ξ.ἀ.) ἓνα χειρόγραφο στὸ Βατικανό, Barber. gr. 71 (Carocci, RR 728a). Δὲν ἔχει χρονολογία οὔτε καὶ τὸν γνωστὸ τύπο ὑπογραφῆς τοῦ βιβλιογράφου μας, παρὰ μόνον, σὲ δύο σημεία (φ. 46 καὶ 61^v), στὸ τέλος ἀνεξάρτητων τμημάτων τοῦ περιεχομένου, τὴν ἀπλή παράθεση (μὲ ἐρυθρὰ γράμματα) τοῦ ὀνόματος γγίνος νικολάου. Ἀκόμα, στὸ φ. 18^v, στὸ τέλος ἐνότητας πάλι, ὑπάρχει μιὰ μονοκονδυλιά, πού διαβάζεται σίγουρα ἐπίσης γγίνος νικολάου¹. Εἶναι ἄραγε ὁ Γκίνος αὐτός, γιὸς τοῦ Νικολάου, ὁ ἴδιος μὲ τὸν βιβλιογράφο μας; Ὁ Giannelli δὲν φαίνεται νὰ εἶχε κανέναν ἐνδοιασμό, καὶ περιέλαβε τὸ χφ στὸν κατάλογο τῶν χειρογράφων τοῦ Γκίνου, τὸ θεώρησε μάλιστα, ὅπως εἴπαμε, τὸ ἀρχαιό-

E.B.E. 2231. Μητροπολίτης Μακάριος μνημονεύεται στὰ χρόνια 1715-1725, ἢ, «σύμφωνα μὲ μιὰ ἀμφίβολη ἀποψη» (πού ἡ μνεία τοῦ χειρογράφου τὴν ἀποδεικνύει τώρα ἴσως ὄχι τόσο ἀμφίβολη), στὰ 1730-1735. (βλ. Γ. Χ. ΧΙΟΝΙΑΝ, Σύντομη ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν περιοχὴ τῆς Βεροίας, Βέροια 1961, σ. 27).

1. Ὁ H. RABE, Rhein. Mus. (βλ. σ. 109, σημ. 3), πού πρῶτος μίλησε γιὰ τὸ χφ, διάβασε καὶ σωστά τὴ μονοκονδυλιά (παρ' ὅλους τοὺς κάποιους ἐνδοιασμούς του)· ὁ Carocci (RR 728a) φαίνεται ὅτι τὴ διαβάζει μᾶλλον Λουγίνος (!).

τερο, για τὸ λόγο ὅτι ὁ βιβλιογράφος δὲν ἀναφέρει ἀκόμα κανένα ἐκκλησιαστικό του ἀξίωμα. Ὡστόσο ἡ ἀνακολουθία αὐτὴ δημιουργεῖ βásiμες ἀμφιβολίες για τὸν ταυτισμό· γιατί, βέβαια, ὅσο καὶ ἂν τὸ ὄνομα Γκίνος εἶναι σπάνιο, δὲν μπορούμε νὰ ὑποθέσουμε πὼς ὁ βιβλιογράφος μας εἶναι καὶ ὁ μοναδικὸς πού τὸ ἔχει. Ἀλλὰ καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ χφ (πραγματεῖες γραμματικές, μετρικές, μιὰ «σύνοψη ἐπιστολικοῦ χαρακτήρος»), τόσο διαφορετικὸ ἀπὸ τῶν ἄλλων¹, ἐπιτείνει τὶς ἀμφιβολίες αὐτές. Οἱ φωτογραφίες πού ζήτησα ἀπὸ τὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Βατικανοῦ διέλυσαν ὡστόσο κάθε ἀμφιβολία καὶ ἐπιβεβαίωσαν τὸν ταυτισμό (βλ. πίν. 4). Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς ἔργο τῶν χειρῶν τοῦ βιβλιογράφου μας εἶναι καὶ τὸ χφ τοῦ Βατικανοῦ. Ὁ Giannelli, πού τὸ γνώριζε, φυσικά, ἀπὸ αὐτοψία, ἦταν βέβαιος για τοῦτο· ἴσως μόνο θὰ ἔπρεπε κάπως νὰ τὸ δηλώσῃ, ὅτι στηριγμένος στὴν ὁμοιότητα τῆς γραφῆς τὸ προσέγραψε στὸν γνωστὸ βιβλιογράφο. Σωστὰ ἐπίσης τὸ θεώρησε ὡς τὸ ἀρχαιότερό του. Ἴσως μάλιστα ἡ προσθήκη (μὲ τὸ ἴδιο χέρι) τοῦ «finis» δίπλα στὴ μονοκονδυλιά τοῦ φ. 18^v (βλ. πίν. 4^b) νὰ μᾶς κἀνῃ νὰ ὑποθέσουμε πὼς ὁ Γκίνος ἔγραψε τὸ χφ στὴν Ἰταλία, ὅπου θὰ εἶχε πάει νέος, πρὶν ἀπὸ τὴ χειροτονία του².

Συνοψίζουμε: μὲ τὴν προσθήκη τῶν ἔξι νέων χειρογράφων πού περιγράψαμε, ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν χειρογράφων πού ξέρομε ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Γκίνου ἀνεβαίνει τώρα σὲ εἴκοσι πέντε, καὶ τὰ χρονικὰ ὄρια τῆς γόνιμης δραστηριότητάς του ἐκτείνονται σὲ πενήντα τέσσερα ὁλόκληρα χρόνια, ἀπὸ τὸ 1596 ὡς τὸ 1649· τὰ χρονικὰ αὐτὰ ὄρια πρέπει μάλιστα νὰ ἐπεκταθοῦν λίγο ἀκόμα πρὸς τὰ ἑπάνω, για νὰ συμπεριλάβουν καὶ τὸ χφ τοῦ Βατικανοῦ. Ἡ μακρότατὴ αὐτὴ βιβλιογραφικὴ δραστηριότητα εἶναι ἀσφαλῶς καταπληκτικὴ καὶ ἀποτελεῖ, νομίζω, φαινόμενο μοναδικό³. Ἄν ὁ ἀριθμὸς τῶν εἴκοσι πέντε χειρογράφων μέσα σὲ τόσο ἐκτεταμένα χρονικὰ ὄρια φανῆ, ἀντίθετα, μικρός, πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι τὰ περισσότερα χφφ πού ἔχει γράψῃ ὁ Γκίνος εἶναι ὀγκωδέστατα — ὅπως π.χ. τὸ Κυριακοδρόμιο τοῦ Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου.

1. Τ' ἄλλα χφφ εἶναι, τὰ περισσότερα, τὸ Κυριακοδρόμιο τοῦ Μαξίμου, νομοκανονικά, ἢ ἄλλα, σχετικὰ πάντοτε μὲ τὴν ἐκκλησία.

2. Ὁ Γκίνος εἶναι πέρα ὡς πέρα βιβλιογράφος τῆς Ἀνατολικῆς περιοχῆς. Ὅλα του τὰ χφφ σώθηκαν σὲ βιβλιοθῆκες τῆς Ἑλλάδας ἢ τῆς Ἀνατολῆς (Σινᾶ, Ἰάσιον κτλ.). Μοναδικὲς ἐξαιρέσεις τὰ τρία χφφ τοῦ Archivio di S. Pietro (ἀρ. 5, 8, 9), για τὰ ὁποῖα ξέρομε πὼς ἔφτασαν στὸ Βατικανὸ (βλ. Giannelli καὶ Canart ἑ.ἀ.), τὸ χφ τῆς Βιέννης, καὶ τὸ χφ για τὸ ὁποῖο μιλοῦμε.

3. Βιβλιογράφοι, πού νὰ παρακολουθοῦμε τὴ δράση τους για περισσότερα ἀπὸ σαράντα χρόνια εἶναι ἀρκετοί, ἀλλὰ δὲν μποροῦ νὰ μνημονεύσω κανέναν πού νὰ ξεπερνᾶ τὰ πενήντα. Ἀπὸ τοὺς πιὸ κοντὰ στὸν Γκίνο σὲ μακριὰ δράση, σημειῶνω τὸν Ἰωάσαφ τῆς μονῆς τῶν Ὀδηγῶν, μὲ 47 χρόνια (1360-1406), καὶ ἕναν Κύριλλο μοναχὸ Ἀγιορείτη, μὲ 48 χρόνια (1585-1632) καὶ μὲ μεγάλο πλῆθος χειρογράφων.

Παραθέτω στο τέλος μιὰ συνοπτική αναγραφή τῶν χειρογράφων τοῦ βιβλιογράφου μας. Σὲ παρένθεση δηλώνω σὲ ποιὸν ὀφείλεται ἡ πρώτη αναγραφή (G = Giannelli, B = Βρανούσης, M = Μιχαηλίδης)· μεῖς ἀστερίσκο σημειώνονται τὰ χφφ ποὺ ἀναφέρονται γιὰ πρώτη φορὰ σὲ τοῦτο τὸ ἄρθρο. Οἱ ἀγκύλες δηλώνουν χφφ ποὺ λανθάνουν σήμερα.

1. Vatic. Barber. gr. 71, ἀχρονολ. Γραμματικά κ.ἄ. (G)
2. [Ἀθῆναι, E.B.E. 2231, ἔτ. 1596. Νομοκάνων Μαλαξοῦ]. (*)
(Ἀντίγραφο ἀπὸ χαμένο χφ τοῦ Γκίνου, βλ. ἄνωτ., σ. 115).
3. Ἀθων. Λαύρας K 14 (1301), ἔτ. 1600. Κανόνες κ.ἄ. (M)
4. Ἀθων. 4984, Ἰβήρων 864, ἔτ. 1601. Σύμμεικτα. (G)
5. Vatic. Archiv. S. Pietro C 149, ἔτ. 1611. Σύμμεικτα. (G)
6. Ἀθων. 3286, Κουτλουμ. 213, ἔτ. 1616. Χρονικόν. (G)
7. Ἀθων. 4409, Ἰβήρων 289, ἔτ. 1618. Ἐξήγησις κανόνων. (G)
8. Vatic. Archiv. S. Pietro C 152, ἔτ. 1620. Σύμμεικτα. (G)
9. Vatic. Archiv. S. Pietro C 150, ἔτ. 1620. Νομοκάνων Μαλαξοῦ. (G)
10. Ἀθῆναι, E.B.E. 2461, ἔτ. 1624. Κυριακοδρόμιον Μαξίμου. (M)
11. Ἀθῆναι, E.B.E. 2459, ἔτ. 1624. Κυριακοδρόμιον Μαξίμου. (M)
12. Ἀθων. 4427, Ἰβήρων 307, ἔτ. 1627. Νομοκάνων Μαλαξοῦ. (G)
13. Ἰάσιον, Πανεπ. Βιβλιοθήκη V 40, ἔτ. 1628. Κυριακοδρόμιον Μαξίμου. (B)
14. Θεσσαλονίκη, Μονῆς Βλατάδων 37, ἔτ. 1629. Κυριακοδρόμιον Μαξίμου. (G)
15. Ἀργυρόκαστρον, Μητροπόλεως 5, ἔτ. 1631. Πανηγυρικόν. (M)
16. Βιέννη, Suppl. gr. 31, ἔτ. 1632. Κουνάλης Κριτόπουλος. (*)
17. Ἀθων. Λαύρας Ω 10 (1820), ἔτ. 1632/33. Ἰωάννης Καντακουζηνός. (*)
18. Σινᾶ ἀρ. 1168, ἔτ. 1633/34. Κυριακοδρόμιον Μαξίμου. (G)
19. Ἀθῆναι, E.B.E., ἔτ. 1635. Κυριακοδρόμιον Μαξίμου. (*)
(Χωρὶς τ' ὄνομά του).
20. [Μονῆς Βυλίζης 4, ἔτ. 1640. Κουνάλης Κριτόπουλος]. (*)
21. Ἀθων. 4515, Ἰβήρων 395, ἔτ. 1640. Διάφορα. (G)
22. Ἀργυρόκαστρον, Μητροπόλεως 6, ἔτ. 1641. Πανηγυρικόν. (M)
23. Μετοχίου Παναγίου Τάφου 638, ἔτ. 1645. Κουνάλης Κριτόπουλος. (G)
24. Ἀθων. 452, Κωνσταμ. 16, ἔτ. 1648. Νομοκάνων. (G)
25. Σκίαθος, Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ 6, ἔτ. 1648/49. Βακτηρία ἀρχιερέων. (*)